

ОЦІНЮВАННЯ ДОКУМЕНТІВ, ЩО НАДІЙШЛИ ДО БІБЛІОТЕКИ БЕЗ ВИЗНАЧЕНОЇ ВАРТОСТІ

Майже все на світі має свою ціну, принаймні, якщо йдеться про матеріальні речі. І книжки не є винятком. Як того потребує „Інструкція з обліку документів, що знаходяться в бібліотечних фондах”, усі книги та інші документи, котрі надходять до бібліотек, мають бути взяті на облік, а отже – оцінені належним чином [4].

Зрозуміло, коли книжку закуплено в магазині чи книготорговельній фірмі, її ціну зазначено у накладній або іншому супровідному документі. Але останнім часом фінансування бібліотек далеко не найкраще. Основним джерелом комплектування багатьох із них стали дари та місцевий обов'язковий примірник документів.

В Україні, на відміну від більшості країн Західної Європи, де ціни на книжкові видання є твердими, існує система вільних цін. Тому відповідальність за оцінювання лягає на бібліотекаря. Як не помилитися і зробити це більш-менш адекватно? На жаль, у нашій країні немає докладного інструктивного документа з цього питання, і кожній бібліотеці доводиться приймати рішення самостійно.

ДЗ "Національна парламентська бібліотека України" має певні напрацювання з розв'язання цієї проблеми, з якими ми й хочемо поділитися з колегами.

Оцінювання книжкових та інших видань здійснюється відповідно до Закону України „Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні” [1], „Інструкції з обліку основних засобів та інших необоротних активів бюджетних установ”, затвердженої Державним казначейством України [5], а також „Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку бібліотечних фондів”, затверджених наказом Міністерства культури і туризму України [6].

Відповідно до Інструкції, бібліотечні фонди відносяться до необоротних активів (п. 1.3), а згідно з п. 1.24, „необоротні активи, отримані безоплатно у вигляді безповоротної допомоги, дарунка, приймаються комісією, створеною наказом керівника установи... Комісія складає акт, в якому зазначаються найменування, кількість і вартість отриманих матеріальних цінностей за ринковими вільними цінами на їх аналогічні види”. П. 1.10 Інструкції регламентує склад комісії, куди входять: керівник або заступник (голова комісії); головний бухгалтер або його заступник; в установах, які обслуговуються централізованими бухгалтеріями, – керівники груп обліку; особа, на яку покладено відповідальність за збереження необоротних активів; інші посадові особи (на розсуд керівника установи). Треба звернути увагу, що у випадку, коли видання отримано в дар, до складу комісії необхідно включити представника установи вищого рівня (п. 1.24.). Якщо бібліотека стала самостійною і утримується місцевою владою, то і комісія повинна створюватися тією радою, на балансі якої знаходиться книгозбірня.

„Методичні рекомендації...” **Г. Перепелицина** дають визначення терміна „вільна ринкова вартість” – це „вартість примірника, встановлена комісією з числа компетентних фахівців бібліотеки з урахуванням діючих цін на аналогічні документи” (п. 3).

Керуючись положеннями вищезазначених документів, у НПБУ створено комісію, яка займається оцінкою вітчизняних видань, що надійшли до Бібліотеки без визначеної вартості, і діє на підставі внутрішньобібліотечної „Інструкції з оцінки...”. Основним завданням комісії є вивчення цінових пропозицій ринку книжкової продукції, аудіовізуальних матеріалів і видань на електронних носіях шляхом аналізу прайс-листів, каталогів видавництва, книготорговельних організацій, послуг Інтернет-магазинів та визначення вартості обов'язкового примірника документів України, а також видань, які надійшли до Бібліотеки від різних організацій та приватних осіб (дарунки). До складу комісії входять працівники відділу формування документних ресурсів, головний бухгалтер, очолює її заступник генерального директора з управління документними ресурсами. Засідання комісії проводяться не менше одного разу на тиждень. При потребі запрошуються провідні фахівці Бібліотеки, а в разі необхідності – й фахівці з інших установ (наприклад, з букиністичного магазину – при оцінці рідкісних книг). У своїй роботі комісія враховує такі критерії, що впливають на визначення ціни документів:

для наукових, науково-популярних та довідкових видань:

- новизну і актуальність теми, склад редколегії, авторів статей (вчені зі світовим ім'ям). Ці видання оцінюються вище за масові та виробничі;

для художньої літератури:

- ім'я автора та його популярність, наявність вступної статті та ім'я її автора, ім'я художника-ілюстратора;

для всіх типів та видів видань:

- ступінь ілюстративності, якість виконання ілюстрацій і фотографій, кількість елементів оздоблення;
- формат та обсяг видань;
- конструкцію і особливості опрацювання (в палітурці, в обкладинці, з барвистим тисненням, фольгою та ін., із золоченими обрізами);
- якість паперу (крейдяний, книжково-журнальний, газетний);
- тираж (чим він менше, тим ціна вища).

Машинозчитувані документи (CD, DVD, аудіо- та відеокасети, грамплатівки та ін.) оцінюються залежно від виду документа за такими критеріями:

- історична та культурна цінність;
- обсяг інформації, вміщеної на носії;
- авторитет осіб та організацій, які брали участь у його підготовці
- зручність інтерфейсу;

- набір пошукових можливостей;
- якість матеріального носія (відсутність чи наявність пошкоджень, деформацій, ступінь прозорості матеріалу – для CD).

Слід наголосити, що вищезазвані критерії лише впливають на визначення ціни, а головним орієнтиром при оцінюванні нових видань є ринкові ціни.

Стосовно ж видань минулих років додатково можна скористатися методикою російських колег [8]: початкова ціна видання помножується на коефіцієнти, затверджені постановами Кабінету Міністрів України, потім виводиться середнє арифметичне між отриманим добутком і ринковою ціною такого ж за змістом нового видання. Наприклад, подаровано книжку 1994 року. Видання в задовільному фізичному стані. Аналогічна книга (аналізуються ціни того періоду за інвентарною книгою) у тому ж році надійшла за ціною 1 742 куп.-крб. Індексована ціна буде розрахована за формулою: $1\,742 \times 1,2 \times 7,4 : 100\,000$, де 1 742 – початкова ціна; 1,2 та 7,4 коефіцієнти, затверджені постановою Кабміну [2]; 100 000 – співвідношення гривні до карбованців [3]. Одержуємо 0,15 грн. Зрозуміло, що таких цін зараз не існує. Ринкова вартість нового подібного видання – 20 грн. $(0,15 + 20) : 2 = 10,075$. Приблизна оціночна ціна – 10 грн. 10 коп. З урахуванням перелічених вище критеріїв вона може бути змінена в той чи інший бік.

Остаточне рішення комісії фіксується у протоколі засідання, в якому зазначається джерело надходження документів, номер партії, за яким вони будуть обліковані (№ запису в КСО), кількість документів та їхня вартість. Протокол підписується всіма членами комісії.

Маємо надію, що в майбутньому в Україні, як у розвинутих країнах, ціни на книжкову продукцію будуть фіксованими, і потреба в її оцінюванні зникне. А поки сподіваємо-

ся, що наведений матеріал стане у пригоді тим, хто у своїй роботі стикається з проблемами оцінювання видань.

Список використаної літератури

1. Україна. Закон. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні [Текст] : із змінами та доповненнями станом на 09.09.2004 р. // Документні ресурси бібліотек / НПБУ. – К., 2005. – С. 27-29.
2. Про затвердження Методики оцінки вартості майна під час приватизації : постанова Каб. Міністрів України від 15 серп. 1996 р. ; № 961 // zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi або Уряд. кур'єр. – 1996. – 5 верес.
3. Про переоцінку товарів (робіт, послуг) та механізм контролю за переглядом цін та формуванням вартісних показників в умовах грошової реформи : постанова Каб. Міністрів України від 26 серп. 1996 р. ; № 1002 // zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi або Уряд. кур'єр. – 1996. – 29 серп.
4. Інструкція з обліку документів, що знаходяться в бібліотечних фондах [Текст] : затверджена Наказом М-ва культури і туризму України 03.04.2007 № 22 // profy.nplu.org/official/i_oblik.htm.
5. Інструкція з обліку основних засобів та інших необоротних активів бюджетних установ (із змінами, внесеними згідно з Наказами Державного казначейства № 30 від 21.02.2005 та № 137 від 08.08.2005) [Текст] // www.linux.kiev.ua/ua/docs/legal/oblik/
6. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку бібліотечних фондів [Текст] : затверджено наказом М-ва культури і туризму України 27.03.2008 р. № 321/0/16-0 // mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/104709.
7. Книжная торговля : науч.-техн. информ. сб. / Рос. кн. палата, Информпечать. – Вып. 4-5 : Цены книжного рынка: анализ и прогноз. – М. : б. и., 1998. – 81 с.
8. Козлова О. Мне милый подарил... [Текст] : методика оценки кн., принятых в дар : [опыт рос. б-к] / Ольга Козлова // Б-ка в шк. – 2002. – № 21. – С. 21-25.

ІМЕНА АВТОРІВ ОСОБЛИВИХ КАТЕГОРІЙ У БІБЛІОГРАФІЧНИХ ЗАПИСАХ

Бібліографічний запис – це елемент бібліографічної інформації, який складається з бібліографічного опису (сукупності бібліографічних даних про документ, приведенних згідно з правилами, що визначають наповнення й порядок областей та елементів, і призначених для ідентифікації та загальної характеристики документа), заголовка (індивідуальний або колективний автор), анотації, реферату, класифікаційних індексів, предметних рубрик, шифрів зберігання, довідок про додаткові бібліографічні записи, відомостей службового характеру тощо. Додатковий бібліографічний запис – це запис, перший елемент якого (заголовок або назва), відрізняється від першого елемента (заголовка або назви) основного бібліографічного запису та забезпечує пошук за додатковою пошуковою ознакою. Додаткові бібліографічні записи складаються у скороченому вигляді.

Дана стаття вміщує приклади представлення авторів особливих категорій у бібліографічних записах. До цих категорій авторів відносяться монархи та духовні особи.

За часів незалежності України до бібліотек надійшло чимало документів, авторами яких є такі особи. У зв'язку з тим, що поліграфічне оформлення титульних аркушів та обкладинок цих видань не відповідає існуючому ГОСТу 7.4-95 "СИБИД. Издания. Выходные сведения", виникають труднощі з формуванням бібліографічних записів і поданням їх в інформаційному просторі.

Л. Сосова